

Older People's Commissioner for Wales
Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

Gwneud gwahaniaeth i fywydau pobl hŷn yng Nghymru

Adroddiad Effaith a Chyrhaeddiad
2014-15

Llais ac eiriolwr annibynnol
ar gyfer pobl hŷn

Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

Mae Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru yn llais ac yn eiriolwr annibynnol ar gyfer pobl hŷn ledled Cymru. Mae'r Comisiynydd a'i thîm yn gweithio i sicrhau bod gan bobl hŷn lais sy'n cael ei glywed, eu bod yn cael dewis a bod ganddynt reolaeth, nad ydynt yn teimlo'n unig nac yn dioddef gwahaniaethu a'u bod yn derbyn y cymorth a'r gwasanaethau sydd eu hangen arnynt.

Mae'r Comisiynydd a'i thîm yn gweithio i sicrhau bod Cymru'n lle da i heneiddio ynddo, nid i rai pobl yn unig ond i bawb.

Sut i gysylltu â'r Comisiynydd:

Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru
Adeiladau Cambrian
Sgwâr Mount Stuart
Caerdydd
CF10 5FL

Ffôn: 08442 640 670
E-bost: gofyn@olderpeoplewales.com
Gwefan: www.olderpeoplewales.com
Trydar: [@comisiwnphcymru](https://www.instagram.com/comisiwnphcymru)

Fformatau Hygyrch

Of hoffech dderbyn y cyhoeddiad hwn mewn fformat arall ac/neu iaith arall, cysylltwch â ni. Mae pob un o'n cyhoeddiadau hefyd ar gael i'w lawrlwytho a'u harchebu mewn nifer o fformatau gwahanol oddi ar ein gwefan.

Mae copi llawn o Gyfrifon Blynyddol y Comisiynydd ar gael yn www.olderpeoplewales.com

Cynnwys

Rhagair **04**

Ymestyn allan a gwranddo ar bobl hŷn ledled Cymru **07**

Sbarduno Newid i Bobl Hŷn **13**

Y Ffordd Ymlaen **34**

Rhagair

Ers ymgymryd â swydd y Comisiynydd, rwyf wedi cwrdd ac wedi siarad â miloedd o bobl hŷn o bob cwr o Gymru ac maent yn dal i rannu â mi eu pryderon, eu barn, eu gobeithion a'u dymuniadau am heneiddio yng Nghymru. Maent wedi dweud wrthyf, yn fwy na dim arall, eu bod am gael yr ansawdd bywyd gorau posibl wrth iddynt fynd yn hŷn. Mae hyn yn golygu sicrhau bod pobl yn ddiogel ac yn cael gofal da a'u bod yn gallu manteisio ar y gwasanaethau a'r cymorth sydd eu hangen arnynt i gadw'n iach ac annibynnol. Mae gyrru'r newid hwn, y newid mae pobl hŷn am ei weld ac angen ei weld, wedi parhau i fod yn elfen ganolog o fy ngwaith yn ystod y deuddeng mis diwethaf.

Rwyf wedi cynnal yr Arolwg mwyaf yng Nghymru hyd yma o ansawdd bywyd a gofal ar gyfer pobl hŷn sy'n byw mewn cartrefi gofal ac wedi cyhoeddi fy adroddiad adolygu, 'Lle i'w Alw'n Gartref?' ym mis Tachwedd 2014. Nid yw'r adroddiad yn ddarlleniad cyfforddus ac rwyf wedi datgan yn ddiamwys bod methiant i ddelio â'r materion a godwyd yn rhywbeth na allwn ei ystyried yng Nghymru.

Rwyf wedi bod yn bendant iawn ynghylch yr hyn sy'n rhaid ei newid mewn cartrefi gofal a pha gamau y mae angen eu cymryd, a byddaf yn parhau i chwilio am dystiolaeth, ar ran pobl hŷn, bod y newid hwn wedi'i gyflawni.

Mae pobl hŷn yn ymddiried ynom ac mae ganddynt hawl i ddisgwyl na fyddant yn eu gadael i lawr. Ni ddylem ac ni allwn droi cefn ar safonau annerbyniol mewn unrhyw agwedd ar ein sector cyhoeddus.

Ochr yn ochr â phryderon am gartrefi gofal, mae pobl hŷn yn aml yn sôn wrthyf am bwysigrwydd gwasanaethau cymunedol, fel llyfrgelloedd, bysiau, canolfannau cymunedol a dydd, a thoiledau cyhoeddus. Rhaid i ni beidio ag anghofio na diystyru gwerth y gwasanaethau cymunedol hanfodol hyn i bobl hŷn a'u heffaith ar eu bywydau, yn ogystal â'r gost i'r coffrau cyhoeddus, pan fydd y gwasanaethau hyn yn cael eu colli.

“Rwyf wedi cwrdd ac wedi siarad â miloedd o bobl hŷn o bob cwr o Gymru ac maent yn dal i rannu â mi eu pryderon, eu barn, eu gobeithion a'u dymuniadau am heneiddio yng Nghymru”

Mae llawer o newidiadau'n cael eu gwneud i'r gwasanaethau hyn ac rwyf wedi datgan yn eglur os na fyddwn yn llwyddo i ymgysylltu ac ymgynghori â phobl hŷn mewn ffordd ystyrlon, neu os na allwn fanteisio i'r eithaf ar eu gwybodaeth a'u harbenigedd wrth wneud penderfyniadau anodd, mae perygl i ni wneud penderfyniadau a fydd yn cael effaith andwyol am flynyddoedd i ddod.

Dyna pam yr wyf wedi datblygu a chyhoeddi pecyn ymgysylltu ymarferol, sydd wedi cael ei ddosbarthu i bobl hŷn ledled Cymru, ac wedi cyhoeddi canllaw arferion gorau i Awdurdodau Lleol, o dan Adran 12 Deddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru), i egluro wrthynt beth yw eu dyletswyddau tuag at bobl hŷn o ran ymgysylltu ac ymgynghori.

Eleni, rwyf hefyd wedi cryfhau fy ngwaith yn sylweddol i sicrhau bod pobl hŷn yn cael eu diogelu a'u hamddiffyn gan fod diffyg cydnabyddiaeth ac ymateb o hyd i gam-drin pobl hŷn.

Rwyf felly'n gweithio ag ystod eang o asiantaethau fel y gallwn ddeall yn well natur y gamdriniaeth y mae pobl hŷn yn ei hwynebu, fel y bydd dioddefwyr trais domestig yn cael eu cydnabod ac yn cael cymorth priodol a'n bod yn darparu cyngor, arweiniad a chymorth mewn ffordd sy'n diwallu anghenion pobl hŷn.

Er bod llawer o fy ngwaith yn cael ei neilltuo i sicrhau bod pobl hŷn sy'n eiddil neu agored i niwed, neu sydd angen eu hamddiffyn, yn cael gofal a chymorth priodol – rhoi llais iddynt os nad oes ganddynt lais – mae'n bwysig peidio â thybio bod pob person hŷn yn eiddil neu'n agored i niwed, ac nad yw eiddilwch a cholli annibyniaeth yn rhan anorfod o heneiddio. Mae llawer y gallwn ei wneud ac y mae angen i ni ei wneud i helpu pawb yng Nghymru i 'heneiddio'n dda' wrth iddynt fynd yn hŷn.

Dyna pam yr wyf wedi sefydlu'r rhaglen Heneiddio'n Dda yng Nghymru, y cyntaf o'i fath yn Ewrop, ac sy'n gydweithrediad cenedlaethol rhwng dros 300 o sefydliadau, grwpiau ac unigolion sy'n cydweithio i wella lles pobl ac i greu gwlad lle mae gan bawb gyfleoedd i wneud y gorau o'u blynyddoedd hŷn.

“Eleni, rwyf wedi cryfhau fy ngwaith yn sylweddol i sicrhau bod pobl hŷn yn cael eu diogelu a'u hamddiffyn.”

“Mae llawer y gallwn ei wneud ac y mae angen i ni ei wneud i helpu pawb yng Nghymru i 'heneiddio'n dda' wrth iddynt fynd yn hŷn.”

Mae Cymru'n wynebu llawer o heriau ac rwyf yn llawn sylweddoli eu maint. Mae bwriad pendant i gyflawni er mwyn ein holl bobl hŷn, ond nid yw bwriad ynddo'i hun yn ddigon. Yn y pen draw, rhaid defnyddio effaith a chanlyniadau'r gwaith sy'n cael ei wneud neu sydd yn yr arfaeth i gyflawni newid cyn y gallwn farnu a yw'r bwriad wedi symud ymlaen o ddyhead i realiti.

Lleisiau pobl hŷn yw'r allwedd i sicrhau bod y newid hwn yn gweithio a rhaid i ni gofio na fydd dim yn fwy costus i ni na gwneud pethau'n anghywir. Yn aml iawn, y pethau lleiaf a lleiaf costus yw'r pethau sy'n gallu gwneud y gwahaniaeth mwyaf.

Dylai Cymru ymfalchïo ei bod yn genedl o bobl hŷn, ymfalchïo yn yr wybodaeth, y profiad a'r amrywiaeth y mae pobl hŷn yn eu cyfrannu at ein gwlad, ymfalchïo yn y cyfraniad enfawr maent yn parhau i'w wneud at ein cymunedau. Rwyf yn falch o weithredu fel Comisiynydd ar eu rhan a byddaf yn parhau i ddadlau a chodi llais ar eu rhan, yn dwyn cyrff cyhoeddus i gyfrif pan fydd angen, i sicrhau eu bod yn gweithredu'n effeithiol ar y pethau hynny sy'n bwysig iddynt a bod Cymru, o ganlyniad, yn lle da i heneiddio – nid i rai'n unig ond i bawb.

“Ni ddylem ac ni allwn droi cefn ar safonau annerbyniol mewn unrhyw agwedd ar ein sector cyhoeddus.”

Sarah Rochira
Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

Ymestyn allan a gwranddo ar bobl hŷn ledled Cymru

Mae fy nhîm a minnau wedi parhau i ymgysylltu'n uniongyrchol â phobl hŷn ledled Cymru i sicrhau eu bod yn gwybod am fy ngwaith a sut y gallaf eu helpu. Mae fy ymgysylltiad yn sicrhau hefyd bod lleisiau pobl hŷn yn dal i fod yn ganolog i bopeth a wnaif, gan arwain a ffurfio fy ngwaith fel Comisiynydd.

Y Sioe Deithiol Ymgysylltu

Eleni, mae fy nhîm a minnau wedi cwrdd â 216 o grwpiau ledled Cymru, gan deithio dros 23,000 o filltiroedd i gyrraedd mwy na 5700 o bobl hŷn. Mae fy nhîm a minnau wedi ymweld ag ardal pob Awdurdod Lleol yng Nghymru, gan gwrdd a siarad â phobl hŷn mewn amrywiaeth o ddigwyddiadau, o gynadleddau mawr i gyfarfodydd fforymau i grwpiau cymorth lleol a grwpiau cymdeithasol.

Roedd cwrdd â nifer mor fawr o grwpiau, sy'n gynnydd o'i gymharu â 2013-14, pan gyfarfu fy nhîm a minnau â 202 o grwpiau, wedi bod yn gryn gamp gan fod llawer o fy nhîm wedi bod wrthi'n brysur yn ymweld â chartrefi gofal fel rhan o fy Adolygiad o Gartrefi Gofal yn ystod Ebrill a Mai.

Er mwyn sicrhau bod fy nhîm a minnau'n ymgysylltu ag ystod mor amrywiol â phosibl o bobl hŷn, rydym yn ymweld â'r mannau hynny ble maent yn byw eu bywydau, fel cartrefi gofal, cynlluniau tai gofal ychwanegol, grwpiau cymorth, grwpiau gofalwyr, caffis dementia, canolfannau dydd a chlybiau cymdeithasol.

Rwyf wedi trefnu nifer o ymweliadau ar y cyd ag Aelodau Cynulliad, Arweinwyr Cynghorau a Chynghorwyr mewn etholaethau ledled Cymru i glywed gan bobl hŷn am y materion hynny sy'n bwysig iddynt yn eu cymunedau ac i sicrhau bod llunwyr polisi a phenderfynwyr yn clywed drostynt eu hunain am brofiadau pobl hŷn a'r heriau maent yn eu hwynebu.

Rwyf wedi meithrin cysylltiadau ardderchog â sefydliadau sy'n gweithio ar ran pobl â nodweddion gwarchoddedig i sicrhau fy mod yn ymgysylltu â rhai nad yw eu lleisiau'n cael eu clywed yn aml. Yn ystod y flwyddyn rwyf wedi cwrdd â grwpiau fel:

- Aelodau Cymuned Sipsiwn Teithwyr Caerdydd
- BAWSO
- Cyfle i Bawb
- Cymdeithas Henoed Tsieineaidd Caerdydd

- Fforwm BME 50+ Casnewydd
- Grwpiau Cymunedau yn Gyntaf
- Grŵp Pobl Hŷn Unity LGBT
- Men in Sheds
- Sefydliad y Merched
- Tawe Butterflies (Trefnwyr Gŵyl Drawsrywiol Sparkles Abertawe)

Ymgysylltu Ehangach

Ochr yn ochr â fy Sioe Deithiol Ymgysylltu, rwyf wedi parhau i weithio â sefydliadau ffurfiol sy'n cynrychioli pobl hŷn, fel Confensiwn Cenedlaethol y Pensiynwyr, Cymdeithas Genedlaethol Pensiynwyr Cymru, Senedd Pobl Hŷn Cymru, Fforwm Pensiynwyr Cymru, y Grŵp Cyngori Pobl Hŷn, Cynghrai Pobl Hŷn Cymru a'r Fforwm Partneriaeth Cenedlaethol.

Rwyf hefyd wedi parhau i weithio ag ystod eang o fudiadau trydydd sector ledled Cymru, fel Cynghrai Henoed Cymru, Gofal a Thrwsio Cymru, Age Cymru, Cymdeithas Alzheimer's, RNIB Cymru ac Action on Hearing Loss Cymru, yn ogystal â chyrff cyhoeddus, gan gynnwys Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, Comisiynydd y Gymraeg, Byrddau Iechyd, Awdurdodau Lleol, Swyddfa Archwilio Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan draddodi prif areithiau mewn cynadleddau a digwyddiadau, a chwrdd ag unigolion allweddol o'r sefydliadau hyn.

Rwyf hefyd yn ymweld â gwasanaethau a staff rheng flaen yn rheolaidd, gan gynnwys y tu allan i oriau swyddfa ac ymweliadau nos, i weld dros fy hun yr heriau maent yn eu hwynebu, y gwahaniaeth maent yn ei wneud ac i ba raddau y mae newid gwirioneddol yn digwydd yn rheng flaen gofal a chymorth.

Mae'r gwaith hwn yn fy ngalluogi i gasglu gwybodaeth a dealltwriaeth am y materion a'r heriau mae pobl hŷn yn eu hwynebu, hyrwyddo arferion da a chanfod cyfleoedd i gydweithio. Drwy weithio mewn partneriaeth, gallwn gefnogi ein gilydd i gyflawni ein nodau a'n hamcanion i gyflawni newid gwirioneddol i bobl hŷn.

Roedd fy nhîm hefyd yn bresennol ar stondinau gwybodaeth mewn cynadleddau, dyddiau gwybodaeth a digwyddiadau cymunedol ledled Cymru, gan ddarparu gwybodaeth, cyngor ac adnoddau defnyddiol yn uniongyrchol i bobl hŷn ac i'r sawl sy'n gofalu amdanynt ac yn eu cynorthwyo.

Taflen wybodaeth

Er mwyn sicrhau bod pobl hŷn yn gwybod am fy rôl, y gwaith rwyf yn ei wneud a'r ffyrdd a ddefnyddir gennyf i ddarparu help a chefnogaeth yn uniongyrchol iddynt, rwyf wedi cynhyrchu taflen wybodaeth newydd sydd wedi cael ei dosbarthu i bob cwr o Gymru.

Mae'r taflenni ar gael yn Gymraeg, Saesneg, Bengali, Gujarati, Somali ac Wrddw, yn ogystal â fersiynau print bras a sain.

Mae dros 13,000 o gopïau o'r daflen wedi cael eu dosbarthu i bob meddygfa deulu, fferyllfa a deintyddfa yng Nghymru, yn ogystal â thai gwarchod, cyfleusterau gofal ychwanegol ac Asiantaethau Gofal a Thrwsio yn ardal pobl Awdurdod Lleol.

Y Cyfryngau

Mae parhau â fy ngwaith â'r cyfryngau wedi fy ngalluogi i ymestyn allan at niferoedd mawr o bobl hŷn ar hyd a lled Cymru fel eu bod yn gwybod am y gwaith rwyf yn ei wneud i hybu newid ac i wneud gwahaniaeth yn eu bywydau.

Rwyf wedi cynnal presenoldeb cryf yn y cyfryngau, ar deledu a radio, gan ymddangos sawl tro ar BBC Wales Today, newyddion ITV Wales, Newyddion S4C, BBC Radio Wales a BBC Radio Cymru.

Rwyf hefyd wedi sicrhau llawer o sylw mewn papurau newydd dyddiol, fel yr Western Mail, Daily Post, South Wales Evening Post, South Wales Argus a'r South Wales Echo, yn ogystal â phapurau newydd wythnosol ledled Cymru.

Hefyd, rwyf wedi dal ati i ysgrifennu colofnau ac erthyglau ar gyfer amrywiaeth eang o gyhoeddiadau eraill, fel cyfnodolion, cylchgronau, blogiau a chyhoeddiadau Cymraeg.

Arolwg Omnibws

Er mwyn asesu effeithiolrwydd fy nghysylltiadau a fy ymgysylltu â phobl hŷn yng Nghymru a'u hymwybyddiaeth o fy rôl a fy ngwaith, comisiynwyd arolwg* gennyf i gasglu eu barn.

Yn ystod Tachwedd 2014, cynhaliwyd cyfweiliadau wyneb yn wyneb â 391 o bobl 55+ oed ledled Cymru. Roedd y cwestiynau a ofynnwyd yn cynnwys a oedd pobl wedi clywed am y Comisiynydd Pobl Hŷn, sut oeddent wedi clywed am fy ngwaith ac a oeddent yn teimlo fy mod yn gwneud gwahaniaeth.

- Roedd 1 o bob 3 wedi clywed am y Comisiynydd Pobl Hŷn
- Roedd 85% o'r rhai a oedd wedi clywed am y rôl wedi gwneud hynny drwy'r teledu, y radio neu'r papurau newydd
- Roedd 75% yn cytuno y dylid cael Comisiynydd Pobl Hŷn

Byddaf yn comisiynu arolwg arall ym mis Tachwedd 2015 ac yn gofyn yr un cwestiynau. Bydd hyn yn fy ngalluogi i fonitro a chymharu lefelau'r ymwybyddiaeth o fy rôl a fy ngwaith ymhlith pobl hŷn.

* Arolwg Omnibws Beaufort Research; cynhaliwyd y gwaith maes 17-28 Tachwedd 2014

Cydnabod rhagoriaeth

Er mwyn hyrwyddo arferion da yn y sectorau allweddol sy'n gweithio gydag ac ar ran pobl hŷn, rwyf wedi cefnogi nifer o sefydliadau drwy noddi gwobrau sy'n cydnabod y cyfraniad amhrisiadwy a wnaethpwyd gan unigolion neilltuol.

Mae'r gwobrau hyn yn gydnabyddiaeth ffurfiol o ragoriaeth ar waith ac yn dathlu arloesi, angerdd, ymrwymiad, gwaith caled ac ymroddiad i wella bywydau pobl hŷn.

Yn ystod 2014/15, roedd yn bleser cael noddi'r gwobrau canlynol

- Gwobrau Nyrs y Flwyddyn y Coleg Nyrsio Brenhinol yng Nghymru - Gwobr Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru (aeth enillydd y wobwr hon ymlaen i ennill y brif Wobr Nyrs y Flwyddyn)
- Gwobrau Gofal Cymru (ar y cyd â Fforwm Gofal Cymru) – Gwobr Urddas mewn Gofal
- Gwobrau Ysbrydoli! Addysg Oedolion NIACE Dysgu Cymru – Gwobr Dysgwr Hŷn y Flwyddyn
- Gwobrau Gwaith Cymdeithasol Cymru Cymdeithas Gweithwyr Cymdeithasol Prydain – Gwobr Cyflawniad Oes

Mae cymaint yn ein gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru y gallwn ymfalchïo ynddo ac rwyf wedi cwrdd â llawer o staff gwasanaethau cyhoeddus neilltuol sy'n gwneud gwahaniaeth gwirioneddol i fywydau pobl hŷn yng Nghymru.

Y Tîm Gwaith Achos Amddiffyn a Chraffu

Mae fy Nhîm Gwaith Achos Amddiffyn a Chraffu yn cynnig cefnogaeth, cymorth ac eiriolaeth uniongyrchol i bobl hŷn a'u teuluoedd ledled Cymru. Maent yn ymyrryd pan fydd pobl hŷn a'u teuluoedd yn teimlo bod angen fy nghymorth arnynt i herio penderfyniadau ac arferion gweithio cyrff yn y sector cyhoeddus.

Bydd unigolion sy'n cysylltu â fy Nhîm Gwaith Achos Amddiffyn a Chraffu i gael cymorth yn cael y gefnogaeth sydd ei hangen arnynt o fewn fy mhwerau cyfreithiol, sydd wedi'u diffinio gan Ddeddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006.

Mae'r Ddeddf yn amlinellu pa gamau y gallaf eu cymryd i sicrhau bod buddiannau pobl hŷn yn cael eu diogelu a'u hyrwyddo pan fydd cyrff cyhoeddus yn gweithredu eu swyddogaethau, a'r cymorth y gallaf ei roi'n uniongyrchol i bobl hŷn.

Yn ystod 2014-15, rhoddais gymorth, cefnogaeth ac eiriolaeth i 525 o bobl hŷn. Y pum pwnc mwyaf cyffredin y bu fy nhîm yn ymdrin â hwy oedd:

Pwnc	Nifer yr Ymholiadau a Gafwyd	Canran o'r cyfanswm a gafwyd (%)
Gofal	92	17.5
Gofal Preswyl	57	10.9
Trafnidiaeth	37	7.0
Cymunedol	34	6.5
Tai	34	6.5

Y prif dueddiadau a ddaeth i'r amlwg

Drwy gyfrwng fy ngwaith achos, mae amrywiaeth eang o faterion wedi dod i fy sylw a thrwy hyn daeth yn amlwg nad yw rhai prif faterion wedi'u cyfyngu i unigolion yn unig, ond ymddengys eu bod yn broblem i nifer o bobl hŷn a'u teuluoedd mewn mwy nag un rhan o Gymru, sy'n golygu bod y broblem yn un fwy systematig. Mae'r prif faterion a ddaeth i'r amlwg yn cynnwys:

- Cyfathrebu gwael
- Dadrymuso am nad yw eu llais yn cael ei glywed
- Cymhlethdod systemau a phrosesau
- Oedi annerbyniol cyn gwneud penderfyniadau
- Amseroedd aros am wasanaethau

Mae fy ngwaith achos yn ffynhonnell bwysig o wybodaeth am brofiadau pobl hŷn. Pan fydd unigolion yn gwyntyllu achos sydd â pherthnasedd ehangach i bobl hŷn, gall fy nhîm a minnau ymgymryd â gwaith pellach, mwy strategol i sicrhau bod y mater a godwyd yn cael sylw.

Mae'r dyfyniadau isod, gan y bobl hŷn a'r teuluoedd yr wyf wedi'u cefnogi, yn dangos y gwahaniaeth cadarnhaol y mae fy nhîm yn ei wneud i fywydau pobl hŷn, yn aml mewn achosion lle mae eraill wedi methu â sicrhau'r canlyniadau angenrheidiol.

“Diolch i chi am eich caredigrwydd a’ch dealltwriaeth. Mor falch eich bod chi yno i bobl hŷn.”

“Roedd yn braf gwybod bod rhywun yn malio ac am wrando. Diolch am boeni ac am eich diddordeb yn sefyllfa fy nhad.”

“Alla i ddim diolch digon i chi... rydych chi’n eithriadol o effeithlon! Dydw i ddim wedi symud ymlaen am chwe wythnos, ac ar ôl un galwad ffôn, ac ymhen ychydig funudau, rydw i wedi cael help. Diolch yn fawr iawn.”

“Diolch o galon am eich holl help a’ch cefnogaeth. Fyddem ni ddim wedi dod mor bell heboch chi.”

“Roedd fy Ngweithiwr Achos yn wych. Marciau llawn; deuddeg allan o ddeg. Mae wedi bod yn help mawr i ni, ac mae'r ymyrraeth wedi dod â boddhad i ni. Rydych chi i gyd wedi gwneud gwaith anhygoel; y gwasanaeth a'r bobl a oedd yn delio â ni.”

“Rydw i wrth fy modd! Alla i ddim diolch digon i chi... Fe fyddaf i’n cysgu am y tro cyntaf ers misoedd, a hynny diolch i chi. Rydych chi wedi bod yn help mawr i mi ac wedi adfer fy ffydd mewn gwasanaethau cyhoeddus.”

Am y tro cyntaf eleni rwyf yn cyhoeddi Coflyfr ochr yn ochr â fy Adroddiad Effaith a Chyrhaeddiad. Mae hwn yn gyfle i mi gynnwys mwy o fanylion am sut yr wyf yn mynd ati i wneud fy ngwaith achos, y mathau o achosion rwyf yn gweithredu arnynt, y gwahaniaeth rwyf wedi'i wneud i unigolion, a'r themâu ehangach sydd wedi dod i'r amlwg.

Sbarduno Newid i Bobl Hŷn

Adolygiad o Gartrefi Gofal

Yn 2013, cyhoeddais y byddwn yn defnyddio fy mhwerau cyfreithiol, o dan adran 3 Deddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006, i Adolygu ansawdd bywyd a gofal pobl hŷn sy'n byw mewn cartrefi gofal yng Nghymru.

Casglu Tystiolaeth

Fy Adolygiad o Gartrefi Gofal oedd yr Adolygiad mwyaf o'i fath i gael ei gynnal erioed yng Nghymru. I sicrhau bod lleisiau pobl hŷn a'r rhai sy'n malio ac sy'n gofalu amdanynt wrth galon fy Adolygiad, bŵm yn casglu ystod eang o dystiolaeth gan bobl hŷn, cyrff statudol a rhanddeiliaid allweddol eraill, fel mudiadau trydydd sector, gweithwyr proffesiynol a pherthnasau.

Roedd y dystiolaeth a gasglwyd ar gyfer fy Adolygiad yn cynnwys:

- Dros 2,000 o ymatebion i holiadur gan bobl hŷn, eu teuluoedd a'r cyhoedd.
- Ymweliadau dirybudd â 100 o gartrefi gofal ledled Cymru gan fy nhîm o Gofnodwyr Gofal Cymdeithasol i arsylwi ar bobl hŷn ac i glywed yn uniongyrchol ganddynt am eu profiadau.
- 53 o gyflwyniadau o dystiolaeth ysgrifenedig gan y cyrff sy'n destun fy Adolygiad ac ystod eang o sefydliadau sy'n cynrychioli ac yn gweithio ar ran pobl hŷn.
- Digwyddiadau ymgysylltu a grwpiau ffocws ledled Cymru gyda theuluoedd pobl hŷn sy'n byw mewn cartrefi gofal, y rhai sy'n darparu eiriolaeth annibynnol a chynrychiolwyr grwpiau nad yw eu lleisiau'n cael eu clywed yn aml.
- Sesiynau o amgylch bwrdd â mudiadau sy'n cynrychioli ac yn gweithio ar ran pobl hŷn, gan gynnwys cyrff proffesiynol, mudiadau trydydd sector ac arbenigwyr cydnabyddedig mewn darparu gofal preswyl a nyrsio.
- Sesiynau tystiolaeth a chraffu ffurfiol â chyrrff a oedd yn destun yr Adolygiad i drafod ac ystyried y dystiolaeth ysgrifenedig a gafwyd yn fwy manwl ac i gael rhagor o wybodaeth am eu dealltwriaeth o realiti pob dydd byw mewn cartrefi gofal preswyl a nyrsio, y newid sydd ei angen i wella ansawdd bywyd ac a yw'r camau presennol (arfaethedig neu sydd ar waith) yn ddigonol i gyflawni'r newid hwn.

- Cafwyd tystiolaeth lafar gan gyfanswm o 82 o gyrrff.

Canfyddiadau'r Adolygiad ac Anghenion Gweithredu

Er bod canfyddiadau fy Adolygiad, a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2014, wedi amlygu rhai enghreifftiau rhagorol o ofal a oedd yn canolbwyntio'n wirioneddol ar yr unigolyn, a gofal a oedd yn galluogi ac yn grymuso i sicrhau'r canlyniadau gorau posibl i bobl hŷn, mae amrywiadau sylweddol ar hyd a lled Cymru sy'n golygu bod gormod o bobl hŷn yn byw mewn cartrefi gofal lle mae ansawdd bywyd yn annerbyniol. Mae gormod o bobl hŷn yn byw mewn cartrefi gofal lle nad ydynt bellach yn gallu gwneud y pethau sy'n bwysig iddynt, sy'n golygu eu bod yn colli dewis a rheolaeth ystyrlon dros eu bywydau, lle mae eu hanghenion emosiynol yn cael eu hesgeuluso a lle nad yw eu hawliau sylfaenol yn cael eu diogelu.

Dangosodd fy nghanfyddiadau hefyd fod y gofal a ddarperir mewn llawer o gartrefi gofal yng Nghymru'n aml yn methu â diwallu anghenion yr unigolyn, gan ganolbwyntio'n hytrach ar ymagwedd un maint yn addas i bawb, ac mae hynny'n rhywbeth sy'n gallu cael effaith sylweddol ar ansawdd bywyd pobl hŷn.

Roedd fy adroddiad ar yr Adolygiad – Lle i'w Alw'n Gartref? – yn cynnwys Anghenion Gweithredu penodol sy'n amlinellu'r newid sydd ei angen i wella ansawdd bywyd pobl hŷn sy'n byw mewn cartrefi gofal ledled Cymru y mae disgwyl i'r cyrff cyhoeddus a'r darparwyr cartrefi gofal annibynnol sy'n destun fy Adolygiad gydymffurfio â hwy.

Gofynnais i'r cyrff hyn gyflwyno ymateb ysgrifenedig i mi o fewn tri mis, yn amlinellu pa gamau roeddent yn eu cymryd ar y pryd, neu y byddant yn eu cymryd, i gydymffurfio â fy Anghenion. Mae pob un o'r cyrff a mwyafrif y darparwyr cartrefi gofal annibynnol wedi ymateb ac mae fy nhîm a minnau wrthi'n awr yn dadansoddi ac yn asesu'r ymatebion hyn. Os tybir fod unrhyw ymateb yn anfoddhaol, bydd rhybudd ysgrifenedig ffurfiol yn cael ei gyhoeddi, sy'n golygu y bydd yn rhaid cael ymateb gwell o fewn mis.

Ymgysylltu gwleidyddol

Roeddwn yn falch bod yr holl gyrrff a sefydliadau a oedd yn rhan o broses fy Adolygiad, gan gynnwys darparwyr cartrefi gofal, wedi rhoi croeso cyhoeddus i fy nghanfyddiadau a'r Anghenion Gweithredu a'u bod wedi datgan eu hymrwymiad i weithio â mi i gyflawni'r newid sydd ei angen i sicrhau bod ansawdd bywyd yn rhan ganolog o ofal preswyl a nyrsio yng Nghymru.

Cafodd fy Adolygiad groeso cynnes hefyd gan yr holl bleidiau gwleidyddol yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru ac roedd yn ganolbwynt fy sesiwn graffu flynyddol â Phwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Cynulliad, yn ogystal â dadl lawn. Cafwyd datganiad gan y Gweinidog Iechyd mewn cyfarfod llawn a oedd yn amlinellu ymateb ffurfiol Llywodraeth Cymru i fy Adolygiad a'r Anghenion Gweithredu.

Cafwyd consensws trawsbleidiol cryf bod fy Adolygiad wedi bod yn hanfodol i dynnu sylw at y problemau niferus y mae pobl hŷn sy'n byw mewn cartrefi gofal yn eu hwynebu a'r newid sydd ei angen, fel y nodwyd yn fy Anghenion Gweithredu, y mae'n rhaid eu cyflawni ar frys.

Sylw yn y Cyfryngau

Cafodd fy Adolygiad gryn sylw yn y cyfryngau hefyd, gan gynnwys:

- Y brif stori ar newyddion ITV Wales
- Rhifyn arbennig o'r rhaglen materion cyfoes 'Wales This Week' ar ITV Wales
- Sylw drwy gydol y dydd ar Newyddion BBC Cymru (Teledu, Radio, Arlein, a hefyd yn y Gymraeg)
- Tudalen flaen y Western Mail
- Sylw ar raglen 'You and Yours' ar BBC Radio 4
- Sylw amlwg ym mhapurau dyddiol Cymru yn ogystal â phapurau lleol wythnosol a chyhoeddiadau Gymraeg
- Sylw ar wefan gofal cymdeithasol papur newydd The Guardian
- Stori ar BBC Wales Today ar safon bwyd mewn cartrefi gofal

Canlyniadau'r Adolygiad hyd yma

Roeddwn yn falch bod yr holl gyrrff a oedd yn destun fy Adolygiad wedi rhoi croeso cynnes i fy Anghenion Gweithredu a'u bod wedi ymrwymo i gyflawni'r newid sydd ei angen i sicrhau bod ansawdd bywyd yn elfen ganolog o'r system cartrefi gofal, ar bob lefel, o gomisiynu i ofal rheng flaen.

Yn dilyn cyhoeddi fy adroddiad ar yr Adolygiad roeddwn yn falch hefyd bod nifer o gamau wedi'u cymryd eisoes i roi sylw i'r prif faterion a godwyd yn fy Adolygiad.

Roeddwn yn croesawu'n fawr y cyhoeddiad gan Lywodraeth Cymru y bydd £320,000 o arian ychwanegol yn cael ei dargedu i wella gofal iechyd y geg i bobl hŷn sy'n byw mewn cartrefi gofal i sicrhau bod gan bob cartref gofal bolisi gofal y geg, bod asesiadau iechyd y geg yn cael eu cynnal pan fydd pobl cael eu derbyn i gartref gofal ac y bydd gan bob cartref hyrwyddwr gofal y geg a fydd yn gyfrifol am hybu arferion gorau.

Roeddwn yn croesawu hefyd y cyhoeddiad gan Lywodraeth Cymru y bydd gan feddygon teulu, fel rhan o'r contract meddygon teulu newydd ar gyfer Cymru, fwy o amser i'w dreulio i ofalu am y bobl fwyaf agored i niwed ag anghenion gofal cymhleth, yn fwyaf penodol cleifion eiddil a hŷn, a bod ymrwymiad i gynnal adolygiad o'r gwasanaeth uwch ar gyfer cartrefi gofal yn 2016/17.

Y Camau Nesaf

Yn ystod haf 2015, byddaf yn cyhoeddi datganiad a fydd yn disgrifio fy asesiad cyffredinol i weld a yw'r camau a nodwyd yn yr ymatebion yn cyflawni'r canlyniadau a ddisgwyliaf ac unrhyw gamau pellach rwyf yn bwriadu eu cymryd i sicrhau bod y canlyniadau hyn yn cael eu cyflawni ar ran pobl hŷn.

Byddaf yn chwilio am dystiolaeth bendant sy'n dangos bod y camau a gymerwyd wedi arwain at newid ystyrlon a thymor hir i bobl hŷn sy'n byw mewn cartrefi gofal yng Nghymru a bod ansawdd bywyd yn elfen ganolog o'r system cartrefi gofal.

Gwasanaethau, Cyfleusterau a Seilwaith Cymunedol

I lawer o bobl hŷn, mae gwasanaethau cymunedol yn gwbl hanfodol. Dylai gwasanaethau cymunedol gael eu gweld fel asedau hanfodol sy'n galluogi unigolion i gadw'u hiechyd, eu hannibyniaeth a'u lles, ac sy'n dod â buddiannau ehangach i'n cymunedau.

Seminarau

Yn dilyn cyhoeddi fy adroddiad 'Pwysigrwydd ac Effaith Gwasanaethau Cymunedol yng Nghymru' ym mis Chwefror 2014, a oedd yn cyflwyno dadl gref dros warchod y gwasanaethau cymunedol y mae pobl hŷn yn aml yn dibynnu arnynt, bŵm yn cynnal seminarau yn y De a'r Gogledd ar gyfer staff allweddol Awdurdodau Lleol i drafod a chytuno ar y ffordd fwyaf effeithiol ymlaen i gyflawni'r canlyniadau gorau i bobl hŷn.

Roedd dros 150 o gynrychiolwyr yn bresennol yn y seminarau hyn, a buont yn cymryd rhan mewn cymysgedd o sesiynau llawn a gweithdai drwy gydol y dydd. Clywodd y cynrychiolwyr gyflwyniadau gan y canlynol:

- Llywodraeth Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru (ymgorffori lles mewn gwasanaethau cyhoeddus)
- Y Gwasanaeth Brenhinol Gwirfoddol (pwysigrwydd gwasanaethau cymunedol i fynd i'r afael ag unigrwydd, unigedd ac iselder)
- Nesta (defnyddio arloesi i gyflenwi gwasanaethau cyhoeddus gwell)
- Cydgysylltwyr Strategaeth Pobl Hŷn (ymgysylltu â phobl hŷn a defnyddio eu gwybodaeth a'u profiad yn fwy effeithiol)
- Cynghrair Henoed Cymru (rôl y trydydd sector a'r sector tai i gyflawni'r agenda integreiddio)
- CLILC (pwysau ariannol ar Awdurdodau Lleol)
- Pobl hŷn (profiadau o ddefnyddio gwasanaethau cymunedol)

Roedd y seminarau hyn yn galluogi cynrychiolwyr i rannu arferion da ac i ystyried dulliau newydd o ddarparu gwasanaethau yn ogystal â'u helpu i ddeall pam y mae gwasanaethau cymunedol yn gwneud cymaint o wahaniaeth i fywydau pobl hŷn.

Roedd yr adborth a gafwyd gan y cynrychiolwyr yn bositif iawn. Dywedodd llawer y byddent yn rhannu'r hyn yr oeddent wedi'i ddysgu â'u cydweithwyr ac y byddent yn ymdrechu i fabwysiadu agwedd fwy arloesol tuag at gynllunio, datblygu a darparu gwasanaethau cymunedol.

Canllaw Arferion Gorau

Fel rhan o fy rhaglen waith ehangach i amddiffyn a gwella gwasanaethau, cyfleusterau a seilwaith cymunedol yng Nghymru, cyhoeddais Ganllaw ffurfiol i Awdurdodau Lleol ledled Cymru, drwy ddefnyddio fy mhwerau o dan Adran 12 Deddf Comisiynydd Pobl Hŷn (Cymru) 2006.

Diben y Canllaw hwn oedd eu hatgoffa o'u dyletswydd i ymgysylltu ac ymgynghori'n llawn, yn ystyrllon ac yn effeithiol â phobl hŷn pan fydd newidiadau'n cael eu cynnig i wasanaethau cymunedol a phan fydd penderfyniadau allweddol yn cael eu gwneud. Hefyd, roedd y Canllaw yn datgan yr angen i Awdurdodau Lleol ymgysylltu'n fwy effeithiol â phobl hŷn i sicrhau bod eu penderfyniadau'n ystyried ac yn adlewyrchu anghenion, pryderon a blaenoriaethau pobl hŷn.

Roedd y Canllaw yn nodi'r gwahanol ffyrdd y dylai Awdurdodau Lleol eu defnyddio i ymgysylltu â phobl hŷn, gan bwysleisio pwysigrwydd ymgysylltu amserol, cyrraedd y rhai nad yw eu lleisiau'n cael eu clywed yn aml a sicrhau eu bod yn defnyddio'r ffordd fwyaf effeithiol o ymgysylltu.

Roedd y Canllaw hefyd yn bwysleisio pwysigrwydd asesu'n drylwyr effaith unrhyw benderfyniadau ar bobl hŷn, a'r angen i sicrhau bod asesiadau o'r effaith ar gydraddoldeb yn fwy na dim ond ymarferiad ticio blychau.

Pecyn Cymorth Ymgysylltu ar gyfer Pobl Hŷn

Dyweddodd llawer o'r bobl hŷn rwyf wedi eu cyfarfod ac wedi siarad â hwy ledled Cymru nad ydynt yn gwybod sut i ymgysylltu â'u Hawdurdod Lleol, a'u bod yn teimlo nad oes ganddynt lais o gwbl pan fydd cynigion i leihau neu ddirwyn i ben y gwasanaethau cymunedol hanfodol maent yn dibynnu arnynt.

Dywedd pobl hŷn wrthyf hefyd eu bod yn teimlo nad ydynt yn cael digon o gyfleoedd i fynegi eu barn a bod eu pryderon yn aml yn cael eu diystyru ac nad ydynt yn cael llawer o sylw pan gânt eu hystyried.

Rwyf felly wedi cyhoeddi pecyn cymorth ymgysylltu, adnodd ymarferol i helpu pobl hŷn i sicrhau bod eu llais yn cael ei glywed, ac sydd wedi cael ei ddsbarthu ar hyd a lled Cymru.

Mae'r Pecyn yn cynnwys digonedd o wybodaeth ymarferol i helpu pobl hŷn i ymgysylltu ag Awdurdodau Lleol, gan gynnwys sut y gallant ddylanwadu ar a herio penderfyniadau a pha gymorth sydd ar gael i'w helpu i wneud hyn.

Mae'r Pecyn yn amlinellu'n eglur yr hyn y dylai pobl hŷn allu ei ddisgwyl gan eu Hawdurdodau Lleol, o ran ymgysylltu ac ymgynghori, pan fydd newidiadau i wasanaethau hanfodol yn cael eu cynnig ac mae'n cynnwys gwybodaeth ddefnyddiol ar sut y gallant fod yn rhan o'r prosesau hyn. Mae hefyd yn cynnwys amrywiaeth o adnoddau ymarferol eraill, gan gynnwys set o gwestiynau allweddol a rhestr wirio y gall pobl hŷn ei defnyddio drwy gydol y broses ymgysylltu, llythyr enghreifftiol at Awdurdodau Lleol ac mae hefyd yn cynnwys cyfeiriadur cynhwysfawr o gysylltiadau a all gynnig cymorth a chefnogaeth hanfodol.

Fel Comisiynydd, rwyf am sicrhau bod pobl hŷn yng Nghymru yn cael yr wybodaeth, yr adnoddau a'r cymorth sydd eu hangen arnynt i gael y llais cryfaf posibl, llais sy'n cael ei glywed gan eu Hawdurdod Lleol ac maent yn gwranddo ac yn gweithredu arno fel y byddant yn gallu gweithio'n effeithiol â'u Cyngor Lleol a dylanwadu ar y penderfyniadau sy'n effeithio ar eu bywydau.

Rwyf yn sylweddoli bod yn rhaid i Awdurdodau Lleol wneud penderfyniadau

anodd ar wariant ac ar arbedion, ond mae'n hanfodol bod gwasanaethau cymunedol yn cael eu diogelu neu'n cael eu darparu mewn ffyrdd newydd ac arloesol fel y bydd pobl hŷn yn parhau i allu eu defnyddio. Rhaid i leisiau pobl hŷn felly fod yn ystyriaeth ganolog mewn unrhyw benderfyniadau a fydd yn arwain at newidiadau i'r gwasanaethau hanfodol hyn.

Heneiddio'n Dda yng Nghymru

Gall oed, wrth gwrs, ddod â heriau yn ei sgil, ond nid oes yn rhaid ac ni ddylai eiddilwch a dibyniaeth gael eu gweld fel rhan anorfod o heneiddio. Mae llawer y gall unigolion ei wneud i gadw'u hiechyd a'u lles cyffredinol, ond mae angen llawer mwy os ydym am sicrhau bod Cymru'n lle da i heneiddio ynddo. Mae angen ymagwedd gydgysylltiedig sy'n rhoi pwyslais ar ganlyniadau pendant iawn; canlyniadau sy'n adlewyrchu'r heriau mwyaf y mae pobl yn eu hwynebu os ydynt am heneiddio'n dda.

Mae'r Rhaglen Heneiddio'n Dda yng Nghymru, y mae'n fraint i mi gael ei chadeirio ac sy'n cael ei rhedeg gan fy swyddfa, yn bartneriaeth gydweithredol o gyrff cyhoeddus a thrydydd sector cenedlaethol a mudiadau, sy'n cydweithio i sicrhau bod Cymru'n lle da i bawb heneiddio ynddo.

Mae gan y rhaglen un nod syml – gwella lles pobl 50 oed a hŷn yng Nghymru. I gyflawni hyn, mae gwaith yn cael ei wneud sy'n seiliedig ar bum thema allweddol:

- Cymunedau sy'n Gyfeillgar i Oed
- Atal Cwmpadau
- Cymunedau Cefnogi Pobl â Dementia
- Dysgu a Chyflogaeth
- Unigrwydd ac Arwahanrwydd

Mae strwythur y Rhaglen yn cynnwys Grŵp Gweithredu Strategol i lywio gwaith y Rhaglen drwy gyngor, arweiniad a chraffu; Grwpiau Cyngori Arbenigol, sy'n canfod arferion da ac yn cynghori'r Grŵp Gweithredu Strategol; a Rhwydweithiau Thematig, sy'n cefnogi eu haelodau wrth iddynt gyflawni ystod o gynlluniau yn ein cymunedau.

Mae'r Rhwydweithiau Thematig yn ffordd holl bwysig o godi ymwybyddiaeth o'r camau y gellir eu cymryd ar lefel leol i helpu pobl i heneiddio'n dda ac i fanteisio ar ac i ategu gweithredu o fewn cymunedau. Maent hefyd yn defnyddio gwybodaeth a phrofiad lleol i hybu datblygiad rhaglenni cenedlaethol gwell ac sy'n cael mwy o effaith.

Mae gan y Rhaglen gysylltiadau â'r Undeb Ewropeaidd, sy'n bwysig o ran dysgu yn sgil arferion da ledled Ewrop a hefyd o ran manteisio ar ffrydiau cyllido Ewropeaidd sy'n gysylltiedig â heneiddio. Fel rhan o'r gwaith hwn yn Ewrop, mae Cymru'n awr yn cael ei chydabod fel un o'r 13 cenedl enghreifftiol yn sgil ein gwaith arloesol i gynorthwyo pobl wrth iddynt heneiddio.

Cafodd y Rhaglen ei lansio'n swyddogol gan y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Mark Drakeford AC, mewn digwyddiad yn y Senedd fis Hydref 2014. Yn bresennol yn y lansiad roedd amrywiaeth eang o bartneriaid a rhanddeiliaid, gan gynnwys uwch swyddogion o'r Comisiwn Ewropeaidd a'r Bartneriaeth Arloesedd Ewropeaidd ar Heneiddio Egniol ac Iach.

Yn ystod y lansiad, ymrwymodd y Cyng Ellen ap Gwynn, Arweinydd Cyngor Sir Ceredigion a Swyddog Arweiniol CLILC ar Lywodraeth Leol, bob un o'r 22 Awdurdod Lleol yng Nghymru'n ffurfiol i fod yn Gyfeillgar i Oed, drwy lofnodi datganiad o fwriad ochr yn ochr â mi.

Er mwyn sicrhau bod staff Awdurdodau Lleol yn dysgu mwy am nodau Heneiddio'n Dda yng Nghymru a sut y gallant fod yn rhan o'r rhaglen, cynhaliwyd seminarau yn Llandudno a Chaerdydd, lle'r oedd 85 o swyddogion ac aelodau'n bresennol gan gynrychioli amrywiaeth o adrannau. O ganlyniad i'r seminarau hyn, mae staff Awdurdodau Lleol yn awr mewn gwell sefyllfa i sicrhau bod cymunedau ledled Cymru'n Gyfeillgar i Oed.

Ym mis Mawrth 2015, bûm yn cynnal cyfres o ddigwyddiadau Rhwydwaith yn Llandudno a Baglan, a lwyddodd i ddenu cyfanswm o 210 o randdeiliaid – cymysgedd o aelodau presennol y Rhwydwaith a darpar aelodau. Roedd y digwyddiadau'n gyfle i'r cynrychiolwyr ffurfio rhwydweithiau newydd, rhannu arferion da ac edrych ar gyfleoedd i gydweithio. O ganlyniad i'r digwyddiadau hyn, mae 80 o randdeiliaid ychwanegol wedi cofrestru i fod yn rhan o Rwydweithiau Thematig Heneiddio'n Dda yng Nghymru, gan gynyddu cyfanswm yr aelodau i 380.

Mae'r sefydliadau sy'n rhan o'r Grŵp Cynghori Strategol a'r Grwpiau Cynghori Arbenigol wedi datgan eu hymrwymid yn gyhoeddus i weithredu mewn ffordd a fydd yn helpu i gyflawni nodau'r rhaglen yn ystod y pedair blynedd nesaf. Bydd hyn yn cynnwys cynllun lleol Heneiddio'n Dda yng Nghymru ym mhob un o'r 22 Awdurdod Lleol. Mae hyn yn dangos ymrwymiad gwirioneddol i wneud gwahaniaeth i fywydau pobl yng Nghymru wrth iddynt heneiddio a sicrhau bod pawb yn cael y cyfle i heneiddio'n dda.

Rwyf wedi cychwyn ar gyfres o gyfarfodydd â Byrddau Gwasanaeth Lleol ledled Cymru i ganfod sut y gallant weithio i sicrhau bod eu gwaith yn ategu

gwaith Heneiddio'n Dda yng Nghymru i gyflawni newid gwirioneddol i bobl hŷn. Mae gwaith y rhaglen hefyd yn hanfodol i'r pwyslais newydd ar les y mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) yn bwriadu ei roi ar ein gwasanaethau cyhoeddus.

Gwahaniaethu a Gwahaniaethu ar Sail Oedran

Mae pobl hŷn yn teimlo bod gwasanaethau ac yn wir rhai carfanau o gymdeithas yn gwahaniaethu yn eu herbyn a hynny oherwydd eu hoed, a dim arall. Hefyd, gall yr iaith a ddefnyddir wrth sôn am bobl hŷn fod yn ddifrifol ac amharchus yn aml.

Fel Comisiynydd, rwyf wedi datgan yn eglur bod yn rhaid i ni ddathlu'r ffaith ein bod yn genedl o bobl hŷn a bod yn rhaid i bortreadau o bobl hŷn fod yn gytbwys ac adlewyrchu eu gwir werth i gymdeithas. Rwyf yn manteisio ar bob cyfle i herio meddylfryd sy'n gwahaniaethu mewn unrhyw ffordd ac i bwysleisio gwerth ein pobl hŷn, gan dynnu sylw at yr angen am agwedd sy'n seiliedig ar asedau. Rwyf hefyd yn gweithio i gynyddu gwybodaeth a meddwl am sut i adnabod a mynd i'r afael â gwahaniaethu a gwahaniaethu ar sail oed.

Yn 2013-14, bŵm yn treialu cyfres o seminarau hyfforddi i helpu gweithwyr proffesiynol i ddeall yn well effaith gwahaniaethu ar sail oed a sut y mae hynny'n cyfrannu at wahaniaethu.

Yn dilyn adborth positif iawn am yr hyfforddiant, a gwblhawyd gan 147 o weithwyr proffesiynol, gwnes y penderfyniad i gyflwyno'r hyfforddiant, a oedd ar gael yn ddi-dâl, yn fwy eang yn ystod 2014-15.

Mae'r seminarau wedi helpu cynrychiolwyr i ddeall yr effaith y gall gwahaniaethu ar sail oed ei gael ar unigolion, teuluoedd a chymunedau a sut y gall gwahaniaethu a gwahaniaethu ar sail oed arwain at wasanaethau cyhoeddus nad ydynt yn diwallu anghenion pobl hŷn.

Roedd y seminarau hefyd yn cynnwys nifer o ymarferiadau a oedd yn galluogi'r cynrychiolwyr i feddwl yn ymarferol sut y gallant ddatblygu cymunedau a gwasanaethau cyhoeddus cyfeillgar i oed.

Hyd yma, mae cyfanswm o 264 o weithwyr proffesiynol o sefydliadau fel Byrddau Iechyd, Awdurdodau Lleol, yr Heddlu a Mudiadau Trydydd Sector wedi cwblhau'r hyfforddiant, gyda llawer yn dweud y byddant yn rhannu'r hyn maent wedi'i ddysgu â chydweithwyr, yn annog cydweithwyr i fabwysiadu agwedd fwy positif tuag at oed a herio arferion gwahaniaethol.

Mae'r cynrychiolwyr hefyd wedi croesawu'r ffaith bod yr hyfforddiant yn cynnwys pwyslais ar ddull seiliedig ar hawliau a sut y gallent ddefnyddio hwn i arwain at newid.

Diogelu ac Amddiffyn Pobl Hŷn

Amcangyfrifir fod dros 40,000 o bobl hŷn yng Nghymru'n cael eu cam-drin neu eu hesgeuluso bob blwyddyn. Fodd bynnag, er gwaethaf y gwaith da sy'n cael ei wneud mewn sawl rhan o Gymru i fynd i'r afael â'r gamdriniaeth y mae pobl hŷn yn ei hwynebu, nid oes ddealltwriaeth ddigonol eto mewn gwasanaethau cyhoeddus a chymdeithas yn gyffredinol am natur y gamdriniaeth hon a'r amgylchiadau sy'n arwain at wneud pobl hŷn yn agored i niwed neu mewn perygl o niwed.

Mae'n hanfodol bod gennym ddull systematig yng Nghymru i ganfod pobl hŷn sydd mewn perygl o niwed a'r rhai sydd angen cymorth diogelu. Hefyd, rhaid cydnabod cam-drin pobl hŷn fel gweithred droseddol a rhaid i bobl hŷn cael eu cydnabod fel dioddefwyr trais domestig pan fyddant yn dod o fewn y diffiniad cyfreithiol. Rhaid i'r sawl sy'n cael eu cam-drin gael cymorth cyflym a phriodol er mwyn iddynt adfer eu diogelwch a'u lles a chael cefnogaeth lawn ein systemau cyfiawnder sifil a throeddol.

Yr Adroddiad Cael Cymorth a Chyfiawnder: Cydweithio

Fel rhan o fy ngwaith i eiriol ar ran pobl hŷn sydd mewn perygl o niwed ac i sicrhau eu bod yn cael eu diogelu a'u hamddiffyn, comisiynais Brifysgol Aberystwyth i edrych sut y mae sefydliadau ledled Cymru'n canfod camdriniaeth yn erbyn pobl hŷn, a thrais domestig yn fwyaf penodol, a sut y mae gwybodaeth yn cael ei chofnodi a'i throsglwyddo rhwng asiantaethau.

Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Mawrth 2015 ac roedd wedi'i hanelu at weithwyr proffesiynol sydd â rôl mewn gwasanaethau diogelu ac amddiffyn oedolion a thrais domestig. Er bod rhai arferion da yng Nghymru, dangosodd yr adroddiad nad ydynt yn cael eu gweithredu'n gyson ym mhob ardal a gwnaethpwyd nifer o argymhellion ar sut y gellid gwneud gwelliannau.

Roedd yr adroddiad yn dangos yn eglur bod angen mwy o ymwybyddiaeth, ymroddiad a dull mwy cydgysylltiedig o weithio os yw pobl hŷn sy'n profi camdriniaeth am gael eu diogelu'n effeithiol.

Seminarau Diogelu

Mae amddiffyn oedolion yn awr ar seiliau statudol yn sgil y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Mae felly'n amser priodol i ystyried sut y gall asiantaethau gydweithio'n well i atal pobl hŷn rhag syrthio drwy'r 'bylchau' sy'n bodoli ar hyn o bryd rhwng gwasanaethau.

Er mwyn rhoi sylw i'r Adroddiad 'Cael Cymorth a Chyfiawnder: Cydweithio' ac, yn fwy cyffredinol, i gynyddu gwybodaeth a meddwl am y troseddau yn erbyn a cham-drin pobl hŷn, cyflwynais gyfres o seminarau ar gyfer gweithwyr proffesiynol yn y maes amddiffyn oedolion a'r rhai sy'n darparu gwasanaethau cymorth cam-drin domestig a thrais rhywiol arbenigol yng Nghymru, gyda chymorth arbenigwyr mewn diogelu ac amddiffyn oedolion.

Roedd y seminarau wedi'u targedu at bobl sy'n gweithio'n uniongyrchol i amddiffyn pobl hŷn, yn ogystal â gweithwyr proffesiynol sy'n gweithio ar lefel strategol, fel Prif Weithredwyr a llunwyr polisi allweddol mewn Awdurdodau Lleol, Byrddau Iechyd, Heddluoedd ac amrywiaeth o fudiadau trydydd sector.

Roedd y seminarau, a oedd wedi denu 132 o gynrychiolwyr o bob rhan o Gymru, yn dangos pwysigrwydd rhoi hawliau cyfartal a llais cryfach i bobl hŷn, yr angen am gydweithio mwy effeithiol i sicrhau bod pobl hŷn yn cael cymorth a cyfiawnder priodol a'r angen i wella gwybodaeth a dealltwriaeth am drais domestig yn erbyn pobl hŷn.

Bu'r cynrychiolwyr hefyd yn cymryd rhan mewn sesiynau gweithdy a oedd yn edrych ar ffyrdd ymarferol o gydweithio'n fwy effeithiol i gyflawni newid ac i gynnig mwy o amddiffyniad i bobl hŷn.

Dywedodd y cynrychiolwyr fod y seminarau wedi gwella eu gwybodaeth am raddfa, natur ac effaith y gamdriniaeth y mae pobl hŷn yn ei hwynebu ac y byddant yn meddwl am ba gamau y gall eu sefydliadau eu cymryd i sicrhau bod camdriniaeth yn erbyn pobl hŷn yn cael ei chydabod, ei chofnodi ac yn cael ymateb priodol. Mae cynnydd yn cael ei wneud i ddatblygu cynlluniau gweithredu a fydd yn arwain at ymateb a gwasanaeth gwell i bobl hŷn yng Nghymru.

Amddiffyn Pobl Hŷn yng Nghymru: Canllaw i'r Gyfraith

Mae ail argraffiad 'Amddiffyn Pobl Hŷn yng Nghymru: Canllaw i'r Gyfraith', a gynhyrchwyd mewn partneriaeth â'r Athro John Williams, Athro yn y Gyfraith, wedi cael ei ddisbarthu'n eang ymhlith gweithwyr proffesiynol yng Nghymru sy'n gweithio yn y maes amddiffyn oedolion.

Mae'r Canllaw yn cynnwys gwybodaeth gynhwysfawr am amrywiaeth o faterion sy'n gysylltiedig ag amddiffyn oedolion, fel hawliau dynol, amddifadu o ryddid a'r system cyfiawnder troseddol, yn ogystal â chyfres o astudiaethau achos sy'n cysylltu deddfwriaeth â sefyllfaoedd go iawn.

Mae'r Canllaw wedi cael ei ddefnyddio gan ymarferwyr gwaith cymdeithasol, staff gofal cymdeithasol, staff meddygol, perchnogion cartrefi gofal, cyfreithwyr a myfyrwyr, yn ogystal â phobl hŷn a'u teuluoedd i leihau'r dryswch sydd ynghlwm wrth y ddeddfwriaeth amddiffyn oedolion gyfredol ac i ganfod sut y gall y gyfraith eu cynorthwyo.

Llyfryn Gwybodaeth – Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol: Cymorth a Chefnogaeth i Bobl Hŷn yng Nghymru

I godi ymwybyddiaeth y cyhoedd o gam-drin domestig a thrais rhywiol sy'n effeithio ar bobl hŷn, rwyf wedi cynhyrchu llyfryn gwybodaeth dwyieithog sy'n disgrifio'n syml y mathau o gamdriniaeth maent yn ei hwynebu a'r cymorth sydd ar gael i helpu i atal y trais hwn, yn ogystal â chynnwys gwybodaeth ar sut i gysylltu â Llinell Gymorth Camdriniaeth yn y Cartref a Thrais Rhywiol Cymru Gyfan.

Hyd yma, mae 25,000 o gopiâu o'r llyfryn wedi cael eu dosbarthu yng Nghymru ymhlith ystod eang o bartneriaid, gan gynnwys Heddluoedd, Byrddau Iechyd, Awdurdodau Lleol, Cymorth i Fenywod a Gwasanaethau Eiriolaeth.

Canllaw ar Gamdriniaeth Ddomestig a Thrais Rhywiol

Rwyf wedi bod yn gweithio mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru i gynhyrchu canllaw y bu galw mawr amdano ar gam-drin domestig a thrais rhywiol yn erbyn pobl hŷn. Bydd y canllaw yn cael ei anelu at weithwyr proffesiynol rheng flaen sy'n gweithio ym meysydd iechyd, gofal cymdeithasol a thai a bydd yn eu helpu i ganfod ac i ymateb yn well i gam-drin domestig a thrais rhywiol yn erbyn pobl hŷn.

Bydd y gwaith hwn yn gyfraniad at well dealltwriaeth o'r hyn sy'n wynebu pobl hŷn pan fyddant yn profi cam-drin domestig a thrais rhywiol a bydd yn sicrhau eu bod yn cael eu cydnabod fel dioddefwyr, sy'n hanfodol os ydynt am gael y gefnogaeth sydd ei hangen arnynt ar adeg mor drawmatig yn eu bywydau.

Ansawdd a Diogelwch Gwasanaethau Gofal Iechyd

Mae gennyf raglen waith ar y gweill ers amser sy'n edrych ar ansawdd gofal iechyd yng Nghymru, gan gynnwys cymorth i unigolion sy'n cael gofal annerbyniol ac ymgysylltu'n eang â Byrddau Iechyd a Llywodraeth Cymru ynglŷn â fy nisgwyliadau o ran craffu byrddau a llywodraethu.

Datganiadau Ansawdd Blynyddol

Rwyf wedi datgan yn eglur wrth Fyrddau ac Ymddiriedolaethau Iechyd bod yn rhaid iddynt sicrhau bod gofal i gleifion yn ddiogel ac yn effeithiol, bod cleifion yn cael eu trin ag urddas, gofal a thosturi bob amser a'u bod yn cael cymorth i deimlo'n ddiogel a'u bod yn cael gofal.

Rwyf yn disgwyl y bydd gan Fyrddau ac Ymddiriedolaethau Iechyd ddealltwriaeth sylfaenol o ddiogelwch, effeithiolrwydd ac ansawdd eu gwasanaethau, gyda barn cleifion a staff yn hanfodol i'r ddealltwriaeth hon. Hefyd, dylent allu rhoi sicrwydd i'r cyhoedd am y safonau y mae ganddynt hawl i'w disgwyl: naill ai bod gofal yn dderbyniol neu fod meysydd ar gyfer gwella'n cael eu cydnabod a bod gwelliannau'n cael eu gwneud.

Mae Datganiadau Ansawdd Blynyddol yn cael eu cyhoeddi gan Fyrddau Iechyd bob blwyddyn i roi sicrwydd o'r fath i'r cyhoedd am ansawdd y gofal sy'n cael ei ddarparu gan ein gwasanaethau Iechyd. Mae cyhoeddi Datganiadau Ansawdd Blynyddol yn sicrhau bod Byrddau Iechyd yn agored a thryloyw am eu gwasanaethau a safonau gofal, gan gynnwys meysydd lle mae angen gwneud gwelliannau.

Roeddwn yn cytuno â Byrddau Iechyd a Llywodraeth Cymru y byddai Datganiadau Ansawdd Blynyddol yn cael eu defnyddio i adrodd ar y meysydd lle'r oedd angen gwelliannau pellach a pharhaus. Byddai hyn yn sicrhau dull mwy cyson ac integredig o adrodd ar ansawdd gofal mewn fformat eglur a hygyrch y gall pobl hŷn ei deall.

Er mwyn sicrhau bod Datganiadau Ansawdd Blynyddol 2013/14 mor eglur a hygyrch â phosibl, rwyf wedi cyflwyno canllaw mewn nifer o ddigwyddiadau dysgu Cymru gyfan, yn ogystal ag yn y Canllaw Cyfathrebu 'sut mae' 1000 o Fywydau a gafodd ei ddsbarthu i bob Bwrdd ac Ymddiriedolaeth Iechyd.

Yn dilyn cyhoeddi'r Datganiadau yn ystod Hydref 2014, cefais gyfarfod â Byrddau Iechyd a chyflwynais fanylion iddynt am ba elfennau o'u Datganiad oedd yn cynnwys gwybodaeth eglur a manylion priodol, yn ogystal â sut y gellid gwella'r datganiadau.

Mae Datganiadau Ansawdd Blynyddol 2013/14 yn dangos yn amlwg bod llawer iawn o waith yn cael ei wneud i wella cyfathrebu â'r cyhoedd a gwerth profiad y cleifion. Fodd bynnag, mae nifer o feysydd lle mae angen gwelliannau sylweddol, yn enwedig sut mae llais a phrofiad cleifion wedi cael eu defnyddio i ddylanwadu ar y ddarpariaeth, a disgwyliaf y bydd y rhain yn cael sylw yn Natganiadau Ansawdd Blynyddol 2014/15.

Llywodraethu a Chraffu Effeithiol

Yn dilyn cyhoeddi'r adroddiad Ymddiried mewn Gofal ym mis Mai 2014, a oedd yn amlygu methiannau sylweddol yn lefel y gofal a ddarparwyd gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg, ysgrifennais at Brif Weithredwr bob Bwrdd Iechyd yng Nghymru yn gofyn am sicrwydd nad oedd yr holl broblemau a amlygwyd yn yr adroddiad yn gyffredin yn eu Bwrdd Iechyd hwy.

Roedd yr ymatebion yn dangos yn eglur nad oedd y Byrddau'n gallu gwarantu y byddai eu systemau llywodraethu bob amser yn gallu canfod problemau tebyg i'r rhai y tynnwyd sylw atynt yn Ymddiried mewn Gofal.

O ganlyniad mynegais bryderon â'r Byrddau Iechyd a Llywodraeth Cymru am nifer o ystyriaethau llywodraethu y mae'n rhaid i'r GIG yng Nghymru yn ei gyfanrwydd roi sylw iddynt ar fyrder:

- Cysondeb ac eglurder diffiniadau o ansawdd gofal ac i ba raddau y mae'r rhain yn adlewyrchu safbwyntiau pobl hŷn.
- Cadernid ac effeithiolrwydd y mecanweithiau sydd gan Fyrddau ac Ymddiriedolaethau Iechyd ar waith i werthuso ansawdd y gofal.
- Cadernid ac effeithiolrwydd craffu'r Bwrdd ar ansawdd y gofal a ddarperir gan ei sefydliadau.
- Ffynonellau sicrwydd y Bwrdd o ran canfod a chywiro gofal annerbyniol.
- Gonestrwydd a thryloywder perfformiad y Bwrdd yn erbyn eu busnes craidd.

Rwyf hefyd wedi codi'r materion hyn yn ffurfiol â'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, Archwilydd Cyffredinol Cymru ac Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru.

Rwyf wedi nodi 12 maes allweddol y disgwyliaf y bydd Byrddau ac Ymddiriedolaethau Iechyd yn adrodd yn rheolaidd ac yn cynnig sylwadau arnynt, gan gynnwys yn eu Datganiadau Ansawdd Blynyddol. Bydd defnyddio fframwaith adrodd sy'n cynnwys y meysydd allweddol hyn yn sicrhau mwy

o gysondeb rhwng gwybodaeth a gyhoeddir gan Fyrddau Iechyd a bydd yn galluogi dealltwriaeth fwy ystyrion o ansawdd y gofal a ddarperir a'r effaith y mae hyn yn ei gael ar bobl hŷn.

Rwyf hefyd wedi datgan yn eglur wrth Lywodraeth Cymru y dylai'r GIG yng Nghymru weithredu fframwaith mesur perfformiad cenedlaethol ar unwaith a ddylai gael ei ddefnyddio gan bob Bwrdd Iechyd i gael cysondeb yn y ffordd y mae ansawdd gofal yn cael ei fesur ac yn y trefniadau adrodd.

Rwyf yn disgwyl gweld y bydd fy meysydd allweddol ar gyfer adrodd yn cael eu cynnwys o fewn hyn yn ogystal ag yn y Fframwaith Safonau Gofal Iechyd diwygiedig ac yn cael eu hadlewyrchu yn Fframwaith Canlyniadau'r GIG sydd yn y broses o gael eu datblygu.

Rwyf wedi ymgysylltu'n eang â Chadeiryddion a Phrif Weithredwyr Byrddau Iechyd, yn ogystal â Chyfarwyddwyr Gweithredol ledled Cymru, i gynyddu eu gwybodaeth a'u syniadau am yr hyn y mae gofal o ansawdd uchel yn ei olygu i bobl hŷn ac i'w cynorthwyo i ddeall sut y mae craffu da ar ran pobl hŷn yn edrych ar lefel Bwrdd. Er bod llawer o arferion gweithio da, rwyf wedi datgan yn eglur hefyd ein bod yn dal i fethu'n rhy aml i gael yr hanfodion yn gywir, nad ydym yn dysgu drwy ein camgymeriadau a bod angen i ni weld arferion gorau fel y safon normal ledled Cymru, a hynny mor gyflym â phosibl.

Integreiddio

Fel Comisiynydd rwyf wedi ei gwneud yn glir bod diffyg integreiddio rhwng Iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru'n gallu cael effaith fawr ar ansawdd ac argaeledd cymorth a gwasanaethau i bobl hŷn. Rwyf wedi parhau i alw am fwy o integreiddio, sy'n cynnwys tai a'r trydydd sector fel partneriaid cyfartal.

Fel rhan o waith sylweddol sy'n cael ei wneud i wella integreiddio, cyhoeddodd y Byrddau Iechyd ac Awdurdodau Lleol Ddatganiadau o Fwriad ar gyfer darparu Iechyd a gofal cymdeithasol integredig.

Yn ystod Hydref 2014, rhoddais adborth ynghylch a oedd eu datganiadau o fwriad yn dangos yn glir y byddai'r camau a amlinellwyd yn arwain at newid gwirioneddol i bobl hŷn.

Yn fy ymateb i'r Byrddau Iechyd ac Awdurdodau Lleol, mynegais bryderon nad oedd tai a'r trydydd sector yn aml yn cael eu gweld fel partneriaid cyfartal ac nad oeddent yn cyfrannu yn ystod camau cynllunio a datblygu'r gwaith i wella integreiddio. Mynegais bryderon hefyd bod diffyg cynllunio o ran sut y byddai effaith y newidiadau arfaethedig yn cael sylw, ac yn cael ei asesu a'i liniaru.

I ategu fy agenda integreiddio, sy'n hanfodol i ddiwallu'r newidiadau yn anghenion pobl hŷn, byddaf yn cynnal gweithdy ym mis Ebrill 2015 ar gyfer staff allweddol Byrddau Iechyd ac Awdurdodau Lleol i edrych sut y gallant ddarparu gwasanaethau integredig yn fwy effeithiol i arwain at fuddiannau gwirioneddol i bobl hŷn.

Dylanwadu ar Ddeddfwriaeth, Polisiâu ac Arferion Gweithio

Llywodraeth Cymru a Chynulliad Cenedlaethol Cymru

Gan adeiladu ar fy ngwaith i sicrhau bod lleisiau pobl hŷn yn cael eu clywed, rwyf wedi parhau i gwrdd â Gweinidogion Cymru fel y bydd polisiâu ac arferion gweithio'n adlewyrchu'r problemau y mae pobl hŷn yn eu hwynebu a'u bod yn diwallu eu hanghenion.

Mae'r cyfarfodydd hyn wedi bod yn gyfle i mi i fynegi pryderon am feysydd deddfwriaethol nad ydynt yn rhoi digon o sylw i bobl hŷn ac i gytuno ar y ffyrdd mwyaf effeithiol ymlaen i gyflawni'r newid sydd ei angen.

Rwyf hefyd wedi cwrdd â Chadeiryddion nifer o Bwyllgorau'r Cynulliad Cenedlaethol i dynnu sylw at feysydd ymchwilio ac ymchwiliadau posibl ac rwyf wedi croesawu nifer o ymchwiliadau gan bwyllgorau a oedd yn arbennig o berthnasol i bobl hŷn. Byddaf yn parhau i weithio â Phwyllgorau'r Cynulliad i wneud y gorau o'r potensial ar gyfer ein rolau craffu ein hunain drwy gydweithredu clos.

Rwyf wedi cael cyfarfod â'r Ysgrifennydd Parhaol a'r Cyfarwyddwyr Cyffredinol i sicrhau gwell dealltwriaeth ymhlith Cyfarwyddwyr Cyffredinol bod materion sy'n effeithio ar bobl hŷn yng Nghymru heb eu cyfyngu i iechyd a gofal cymdeithasol yn unig, ond eu bod yn berthnasol i ystod lawn eu portffolios.

Ymateb i Ymgynghoriadau

Drwy gydol 2014-15, bŷm yn ymateb i amrywiaeth eang o ymgynghoriadau Llywodraeth Cymru a'r Cynulliad Cenedlaethol, gan ddefnyddio'r profiadau mae pobl hŷn o bob cwr o Gymru wedi eu rhannu â mi, i sicrhau bod eu lleisiau'n cael eu clywed a bod y newidiadau maent eisiau ac angen eu gweld yn cael eu gwireddu:

- Ymgynghoriad Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar y Bil Isafswm Lefelau Staffio (Cymru), Mehefin 2014

- Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar gynigion ar gyfer Bil Iechyd Cyhoeddus, Mehefin 2014
- Fframwaith Sgiliau a Datblygu Gyrfa GIG Cymru ar gyfer Gweithwyr Cefnogi Gofal Iechyd Clinigol, Gorffennaf 2014
- Fy Iaith, Fy Iechyd: Ymchwiliad i'r Gymraeg mewn Gofal Sylfaenol, Medi 2014
- Ymchwiliad i'r Bil Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), Medi 2014
- Ymchwiliad i gynnis Llywodraeth Cymru ar gyfer cyllideb ddrafft ar gyfer 2015-16, Medi 2014
- Ymchwiliad i Dlodi yng Nghymru, Medi 2014
- Adolygiad o'r Cod Ymarfer ar gyfer Gweithwyr Gofal Cymdeithasol, Medi 2014
- Papur Gwyn Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni – Diwygio Llywodraeth Leol, Hydref 2014
- Datblygu Polisi Gweithgarwch Corfforol, Tachwedd 2014
- Gweithredu Deddf Gwasanaeth Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 – Ymgynghoriad ar y Rheoliadau a'r cod ymarfer, Chwefror 2015

Tystiolaeth a Gyflwynwyd i Bwyllgorau'r Cynulliad Cenedlaethol Cymru

Trwy gydol 2014/15, bu fy nhîm a minnau'n rhoi tystiolaeth lafar i nifer o Ymchwiliadau'r Cynulliad Cenedlaethol:

- Ymchwiliad i anghymhwyso person rhag bod yn Aelod o Gynulliad Cenedlaethol Cymru, Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol, Mehefin 2014
- Ymchwiliad i Effeithlonrwydd Ynni a Thlodi Tanwydd yng Nghymru, Pwyllgor yr Amgylchedd a Chynaliadwyedd, Gorffennaf 2014
- Craffu ar Gyfrifon y Comisiynydd 2013-14, Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, Hydref 2014
- Ymchwiliad i Dlodi yng Nghymru, Y Pwyllgor Cymunedau, Cydraddoldeb a Llywodraeth Leol, Tachwedd 2014
- Craffu Cenedlaethol ar Gomisiynydd Pobl Hŷn Cymru, Y Pwyllgor Iechyd

a Gofal Cymdeithasol, Tachwedd 2014

- Ymchwiliad i Gyfleoedd Cyflogaeth i Bobl dros 50 Oed, Y Pwyllgor Menter a Busnes, Ionawr 2015

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Er fy mod yn cefnogi nodau Bil Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), sy'n adlewyrchu blaenoriaeth un fy Fframwaith ar gyfer Gweithredu 2013-17 i ymgorffori lles pobl hŷn yng nghalon gwasanaeth cyhoeddus, mynegais fy mhryderon wrth y Gweinidog Cyfoeth Naturiol a'r Gweinidog Iechyd a Gofal Cymdeithasol am yr effaith bosibl ar hawliau gofalwyr, yn dilyn y sylwadau a gefais gan grwpiau gofalwyr yng Nghymru.

Roeddwn yn bryderus na fyddai'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a'r Bil Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) fel y cawsant eu drafftio'n wreiddiol yn ddigonol i ddiogelu sefyllfa gofalwyr, a'r rhai maent yn gofalu amdanynt. Roeddwn yn bendant na ddylai'r dyletswyddau i amddiffyn a diogelu gofalwyr di-dâl a oedd wedi'u cynnwys yn y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 gael eu tanseilio.

Yn dilyn gwelliant sydd â'r nod o sicrhau bod hawliau gofalwyr yn cael eu hefelychu yn y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, byddaf yn parhau i graffu a yw'r bwriad i warchod yr hawliau a roddwyd i ofalwyr o dan y Mesur Gofalwyr wedi cael ei gyflawni.

Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

Rwyf eisoes wedi croesawu'r bwriad sydd wrth wraidd y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a llawer o'r manylion a geir ynddi. Fodd bynnag, bydd i ba raddau y bydd y bwriad hwn yn cael ei wireddu i bobl hŷn mewn llawer o achosion, yn ddibynnol ar y rheoliadau a'r codau ymarfer a ddatblygwyd sy'n ategu'r Ddeddf a sut y cânt eu gweithredu gan gyrff cyhoeddus. Byddaf yn parhau i gynnal fy niddordeb brwd yn y pum maes canlynol:

- Diogelu
- Eiriolaeth
- Gwybodaeth, cyngor a chymorth
- Y Broses Asesu a Meini Prawf Cymhwysedd
- Codi Tâl am Wasanaethau

Rwyf wedi ymateb yn ffurfiol i ymgynghoriadau yn ymdrin â'r rheoliadau a'r codau ymarfer sy'n gysylltiedig â diogelu, gwybodaeth, cyngor a chymorth, y broses asesu a meini prawf cymhwysedd. Hefyd, rwyf wedi parhau i ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol a swyddogion y llywodraeth i sicrhau bod safbwynt pobl hŷn yn achos y dyletswyddau hyn wedi'u deall a'u bod yn cael eu hadlewyrchu yn y manylion sy'n ategu'r Ddeddf.

Byddaf hefyd yn parhau i gymryd diddordeb arbennig yn y ffordd y mae'r ddyletswydd i roi sylw dyladwy i Egwyddorion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Pobl Hŷn yn cael eu gweithredu ac i ba raddau y bydd yr egwyddorion hyn yn sail i ddarparu gofal cymdeithasol yn y dyfodol.

Er nad yw'r manylion ar godi tâl am wasanaethau gofal a chymorth wedi'u cyhoeddi ar gyfer ymgynghori arnynt eto, rwyf wedi cynghori Llywodraeth Cymru drwy'r Grŵp Cynghori Rhanddeiliaid Talu am Ofal a thrwy drafodaethau manwl â swyddogion Llywodraeth Cymru ar y prif faterion mae pobl hŷn wedi'u crybwyll wrthyf.

Rwyf wedi ei gwneud yn eglur bod yn rhaid cadw'r cap ar uchafswm wythnosol am ofal yn y cartref a rhaid i unrhyw drefniadau yn y dyfodol ar gyfer talu am ofal preswyl ystyried tegwch a chyflwyno ffordd eglur a chredadwy ymlaen na fydd yn atal pobl hŷn rhag symud i ofal preswyl os mai dyna fydd yr opsiwn gorau ar eu cyfer. Rwyf yn awr yn aros am gynigion Llywodraeth Cymru ar gyfer Cymru ar gyfer talu am ofal yn y cartref a gofal preswyl. Rwyf hefyd wedi datgan yn eglur na ddylid cyflwyno taliadau ar gyfer gwasanaethau ataliol gan fod perygl iddynt fod yn rhwystr i bobl hŷn a mynd yn groes i'r bwriad sydd wrth wraidd y polisi.

Rwyf am sicrhau bod yr egwyddorion sy'n sail i'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, yn benodol 'llais cryf a rheolaeth wirioneddol', yn cael eu gwireddu ar gyfer pobl hŷn. Rwyf wedi bod yn bendant o'r cychwyn bod eiriolaeth annibynnol, er nad yw'n briodol i bawb, yn hanfodol i rai unigolion mewn amgylchiadau penodol os yw'r bwriad hwn i gael ei wireddu. Byddai hyn o fudd i'r unigolyn ac i gyrrff cyhoeddus, yn ogystal â'r coffrau cyhoeddus.

Yn dilyn cais gan Lywodraeth Cymru rwyf eisoes wedi ei chynghori ar y dyletswyddau i gynnig eiriolaeth annibynnol ac rwyf wedi parhau i drafod â hi sut y dylai hyn gael ei adlewyrchu yn y manylion sy'n sail i'r Ddeddf i sicrhau bod bwriad Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu, a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru, o ran llais cryf a rheolaeth, parch a diogelwch gwirioneddol yn cael eu gwireddu.

O ganlyniad i gyllid sylweddol gan y Gronfa Loteri Fawr, mae gan Gymru sylfaen eiriolaeth sylweddol ac un sy'n cael effaith ac sy'n cyflawni buddiannau gwirioneddol i unigolion sy'n canfod eu hunain yn yr amgylchiadau anoddaf. Mae hyn yn rhoi Cymru mewn sefyllfa gref i ymateb i ddyletswyddau sy'n gysylltiedig ag eiriolaeth o fewn y rheoliadau a fydd yn ategu'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Fodd bynnag, ni fydd y rheoliadau a ddylai roi'r dyletswyddau hyn ar waith yn dod i rym tan 2016. Gan fod cyllid tair blynedd y Gronfa Loteri Fawr ar gael tan 2014 yn unig, byddai hyn wedi arwain ar gyfnod o 18 mis pan na fyddai gwasanaethau eiriolaeth ar gael i helpu pobl hŷn. Roedd hyn yn golygu bod perygl gwirioneddol y byddai'r sylfaen sgiliau eiriolaeth yng Nghymru'n cael ei goli.

Bûm felly'n gweithio ag eiriolwyr annibynnol a'r Gronfa Loteri Fawr, a llwyddwyd i sicrhau cyllid ychwanegol gan y Gronfa Loteri Fawr i gynnal llawer o'n sylfaen sgiliau eiriolaeth yn y cyfamser nes byddai dyletswyddau newydd posibl yn dod i rym.

Er gwaethaf fy nghefnogaeth gyhoeddus i'r bwriad sydd wrth wraidd y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, disgwyliaf iddo gael ei wireddu mewn ffordd sy'n adlewyrchu bywydau pobl hŷn, y math o gymorth sydd ei angen arnynt ac yn y ffyrdd y mae angen i'r cymorth hwnnw gael ei ddarparu ar eu cyfer. Os bydd angen, byddaf yn defnyddio fy swyddogaeth i adolygu digonolrwydd y gyfraith os, yn fy marn i, nad yw'r meysydd yr wyf yn rhoi fy sylw iddynt yn cael eu gwireddu fel hyn.

Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015

Rwy'n falch bod y Cynulliad Cenedlaethol wedi pasio Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 yn ddiweddar. Bydd yn newid y seilwaith yng Nghymru drwy sicrhau arweiniad mwy cadarn ac yn sicrhau ffocws cryfach a mwy cyson i fynd i'r afael â'r materion hyn.

Rwyf wedi ymateb yn ffurfiol i'r ymgynghoriad ar y Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol ar drais ar sail rhywedd, cam-drin domestig a thrais rhywiol.

Rwyf hefyd wedi cysylltu â Thîm Trais yn Erbyn Menywod a Cham-drin Domestig Llywodraeth Cymru, a byddaf yn parhau i gael cyswllt â'r tîm er mwyn canolbwyntio drwy'r adeg ar bobl hŷn.

Bydd fframwaith hyfforddi cenedlaethol yn sicrhau hyfforddiant cyson ac o safon, sydd wedi bod ar goll ers cryn amser yn anffodus. Rwyf wedi nodi'n glir bod gofyn i'r hyfforddiant fod yn berthnasol i oedran er mwyn ystyried

materion pobl hŷn, yn arbennig y rhai hynny sydd â dementia a/neu nam ar eu synhwyrau.

Hefyd, tynnais sylw at y bylchau sydd ym map 'Taith y Dioddefwr' ar hyn o bryd. Nid oedd yn cynnwys cam-drin pobl hŷn nac yn sôn am ddiogelu oedolion.

Drwy fy ngwaith parhaus gyda Llywodraeth Cymru, rwy'n disgwyl gweld yr ymateb ar gyfer pobl hŷn sy'n dioddef neu sydd wedi dioddef cam-drin domestig a thrais rhywiol, yn gwella drwy'r amser.

Y Ffordd Ymlaen

Mae'r materion sy'n effeithio ar bobl hŷn yn niferus ac amrywiol ac nid oes amheuaeth nad yw'r cyfyngiadau ariannol presennol yn cael effaith sylweddol ar lawer o bobl hŷn.

Mae ystod y materion y gallwn roi sylw iddynt yn enfawr, ond rhaid i mi sicrhau fy mod yn canolbwyntio ar y blaenoriaethau hynny y mae pobl hŷn wedi dweud wrthyf sy'n bwysig iddynt, y blaenoriaethau yn fy Fframwaith ar gyfer Gweithredu 2013-17.

Mae llawer o fy ngwaith, o flwyddyn i flwyddyn, yn ddilyniant o weithredu ar flaenoriaethau penodol yn fy Fframwaith, ond bydd rhai meysydd yn cael sylw mwy blaenllaw yn fy rhaglen waith ar sail eu pwysigrwydd neu ar brofiadau pobl hŷn.

Yn y flwyddyn nesaf bydd fy ngwaith yn cynnwys pwyslais ar y canlynol:

- Bywydau pobl â dementia a'r sawl sy'n gofalu amdanynt
- Gwahaniaethu a gwahaniaethau ar sail oed y mae pobl hŷn yn eu hwynebu
- Diogelu ac atal troseddau a cham-drin yn erbyn pobl hŷn
- Dilyniant i'r gwaith sy'n gysylltiedig â Fy Adolygiad o Gartrefi Gofal
- Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 – datblygu rheoliadau a gweithredu
- Monitro a chraffu ar gyrff cyhoeddus a'r gwasanaethau a ddarperir ganddynt
- Heneiddio'n Dda yng Nghymru

Byddaf yn parhau i weithio ag amrywiaeth eang o gyrff i gynyddu gwybodaeth a meddwl am y materion sy'n wynebu pobl hŷn ac i newid arferion gweithio. Fodd bynnag, byddaf hefyd yn parhau, os mai dyna'r opsiwn fwyaf priodol sydd ar gael, i ddefnyddio fy mhwerau cyfreithiol i arwain at y newid y mae pobl hŷn am eu gweld ac y mae ganddynt hawl i'w weld.

